

הפרמטרים של ג'ון קרי לשלום ישראלי-פלסטיני

פרופ' אלי פודה וד"ר נמרוד גורן*

המאמר פורסם באתר [שיחה מקומית](#), ב-30 בדצמבר 2016

לאורך כל השנה החולפת תהו פרשנים מה מתכנן נשיא ארה"ב, ברק אובמה, לעשות לפני סיום כהונתו בעניין הסכסוך הישראלי-פלסטיני. הרצון להשאיר "מורשת" הועלה כמתן הצדקה למהלך שכזה, אולם היו ספקות רבים. באוויר נשמעו אופציות שונות, כגון נאום נשיאותי (בסגנון נאום קהיר מ-2009), קביעת פרמטרים לסיום הסכסוך בסגנון "מתווה קלינטון" (דצמבר 2000) או מהלך מקיף יותר שיוביל להחלטה של מועצת הביטחון. במובנים מסוימים, המציאות מלמדת כי כל התשובות היו נכונות. החלטת מועצת הביטחון 2334 אמנם לא ניזומה על ידי ארה"ב, אולם אין ספק כי היא קיבלה רוח גבית מהמשל האמריקני; אמנם אובמה עצמו לא נשא נאום, אולם נאומו של קרי, מזכיר המדינה, נשא את חותמו של הנשיא וביטא במדויק את התסכול והאכזבה של המשל משני הצדדים, אך עם דגש מיוחד על הצד הישראלי.

נאום זה גם כלל "פרמטרים" ליישוב הסכסוך – דהיינו, עיקרי התפיסה של המשל הנוכחי לגבי הגבולות האפשריים והרצויים של פתרון אפשרי. הפרמטרים הללו לא רק שלא חרגו מהמסגרת של קלינטון לפני 16 שנה, אלא אף נוסחו בצורה מעורפלת ותמציתית יותר. ואולם, גם כך, עדכון הפרמטרים של קלינטון הוא מהלך חשוב וראוי, אשר נותן ביטוי למציאות האזורית שהשתנתה מאז שנת 2000 ולנושאים שעלו על סדר היום או שצברו חשיבות מאז (למשל, הדרישה הישראלית להכרה באופיה היהודי). עדכון הפרמטרים מספק לציבור בישראל ולדרג הפוליטי יתר בהירות לגבי מהות פתרון שתי-המדינות ולגבי הצעדים הנדרשים על-מנת להגיע אליו. זהו מהלך שגם מייצר מומנטום מחודש – לא עוד דיונים על מסמך שנוסח לפני עשור ומחצה, אלא פרמטרים שמהווים חלק מחבילת צעדים בינלאומיים עכשוויים לקידום יישוב הסכסוך.

הבדל משמעותי בין הפרמטרים של קרי לאלו של קלינטון הוא בהתייחסות של קרי ליוזמת השלום הערבית, שטרם פורסמה עת הציג קלינטון את הפרמטרים שלו, ולמשמעויות האזוריות של הסכם שלום ישראלי-פלסטיני. בדבריו, הדגיש קרי את ההזדמנות יוצאת-הדופן שעומדת כיום בפני ישראל לכינון יחסים נורמליים עם מדינות ערב ואף לייצר עמן מסגרת ביטחונית משותפת. קרי גם הדגיש עד כמה מותנה מימושה של ההזדמנות זאת בהשגת הסכם שלום עם הפלסטינים, בניגוד לטענו שנשמעות לאחרונה ממשלת ישראל בדבר היפוך סדר הדברים. בניסיונו להסביר לישראלים את התועלות שיצמחו להם מהשגת הסכם שלום, התמקד קרי בזירה המזרח תיכונית. הוא יכול היה גם להזכיר כתמריץ נוסף לשלום את ההצעה שהציג האיחוד האירופי לישראל ולרשות הפלסטינית ב-2013 לכונן עמן שותפות מועדפת מיוחדת לאחר השגת השלום.

בנאום של קרי חסרה התייחסות לשינוי מרכזי שחל מאז פרסום הפרמטרים של קלינטון, והוא הפיצול בין הגדה המערבית לרצועת עזה שחל לאחר השתלטות החמאס על הרצועה. זהו מכשול בפני כל מהלך לסיום הסכסוך. כך, למשל, אפילו המשא ומתן המתקדם שנוהל בין אולמרט לעבאס ב-2007-8 היה על "הסכם מדף", שיושם לאחר הסרתו של מכשול זה. דו"ח הקוורטט שפורסם ביולי השנה התייחס לסוגיית הפיצול הפלסטיני, והיעדר הנושא מהפרמטרים של קרי מעיד על המשך מגמת ההתעלמות ממכשול זה על ידי מרבית הקהילה הבינלאומית, כפי שקרה לאורך מרבית העשור החולף בגלל הרגישות שבעיסוק בנושאים הקשורים לחמאס.

באופן פרדוקסלי, דווקא בחירת טראמפ לנשיא הבא של ארה"ב, ובמיוחד הצהרותיו כי מדיניותו תהיה שונה בשאלת הסכסוך, היא זו שדחפה את המשל לנקוט במהלך שמטרתו להשאיר מורשת לא רק לטראמפ אלא

* פרופ' אלי פודה הוא חבר ועד מנהל במכון מיתוים ומלמד בחוג ללימודי האסלאם ומזה"ת באוניברסיטה העברית בירושלים.
ד"ר נמרוד גורן הוא ראש מכון מיתוים.

גם לממשלים הבאים שיבואו בעקבותיו, ואפילו למדינות אחרות בעולם שחפצות לקחת חלק במאמצים לקידום שלום ישראלי-פלסטיני. ממשל אובמה חפץ להראות את ההמשכיות במדיניות החוץ האמריקנית מאז 1967 בנושא השטחים הכבושים וירושלים. למרות ניסיונות שונים לערפל, להקהות, או אפילו להסתיר את הפערים בעמדות הצדדים לאורך השנים, עמדת ארה"ב בנושאים הללו הייתה עקבית להפליא, בין אם מדובר בממשלים רפובליקניים או דמוקרטיים. גם אם ממשל טראמפ יאמץ עמדה שונה (כפי שמסתמן, אך טרם הוכח), הרי שהוא יהיה יוצא הדופן ולא ממשל אובמה או אלה שקדמו לו. ניתן כמובן לתהות מדוע ממשל אובמה לא הציג את עמדתו הנחרצת בשלב מוקדם יותר של כהונתו, וזאת על מנת להשלים מהלך בינלאומי רחב יותר.

באופן מעשי, בנאומו הציב קרי מראה בפני הממשלה והחברה בישראל: הוא שרטט תמונה בהירה ורציונאלית של מצב שאינו יכול להוביל, בטווח הארוך, לקיומה של מדינה יהודית ודמוקרטית. המשך הכיבוש וההתנחלויות יוצר מצב בלתי הפיך שבו הסיכוי לפתרון המבוסס על שתי-מדינות לשני עמים הולך וקטן. לגורמי ימין, הדבקים בהמשך מפעל ההתנחלויות מבחינה אידיאולוגית, אין מענה לפרדוקס זה, מעבר לכמיהה שבדרך נעלמה הפלסטינים יתאיידו או יהגרו לירדן השכנה. אדוארד סעיד, האינטלקטואל הפלסטיני הנודע (והמושם בישראל) הסביר כי תפקידו של האינטלקטואל "לדבר אמת אל הכוח"; דהיינו, עליו לומר את אשר הוא חושב מבלי מורא השלטון. במקרה הנוכחי, נראה כי "הכוח" (קרי) דיבר אל האמת, שהרי הפרדוקס הטמון בכיבוש אינו נתון לפרשנות.

תגובת נתניהו ושריו - שכוללת התקפות חסרות-תקדים כנגד ממשל אמריקאי מכהן - מנסה לא לשדר בהילות, וזאת מתוך צפייה כי בקרוב מאוד מדיניות ארה"ב תשתנה. ואולם, עמדת הקהילה הבינלאומית כלפי שאלת השטחים לא תשתנה, כפי שהוכיחה ההצבעה פה-אחד במועצת הביטחון. תחושת שביעות הרצון העצמית של הממשלה צריכה להתחלף בדאגה מכך שהקונצנזוס העולמי לא יעניק לגיטימציה לכיבוש השטחים, ואף יתחיל לנקוט צעדים בנושא. דבר זה עשוי גם לבוא לידי ביטוי גם בוועידת השלום שצפויה להתכנס בפריז בינואר, ללא ישראל שהחליטה להחרים.

ואולם, למרות חשיבותן של הצהרות והחלטות אמריקאיות ובינלאומיות, הן לא יוכלו לשנות את המציאות בשטח ולפתור את הסכסוך. בסופו של דבר, זהו סכסוך שלנו, ועל-מנת לפתור אותו נדרשת מנהיגות אמיצה ותומכת-שלום וחברה אזרחית חזקה הקוראת תגר על מדיניות שמרניקה את ישראל מפתרון שתי-המדינות ושמובילה אותה לבידוד גובר בקהילה הבינלאומית.